

Henryk Bogacki

"Dogma und Politik : zur politischen Hermeneutik theologischer Aussagen", wyd. Helmut Feld, Günter Kehrer, Friedhelm Krüger, Josef Nolte, Hermann-Josef Vogt, Mainz 1973 : [recenzja]

Collectanea Theologica 44/4, 191-192

1974

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

rozpoczyna się trwająca cały wiek konfrontacja katolicyzmu z ideami demokratycznymi, przede wszystkim na terenie Francji. H. Maier interesuje się właśnie dyskusjami we Francji w okresie 1789—1901 nad określeniem stosunków katolików do ustroju demokratycznego.

Termin „demokracja chrześcijańska” autor stosuje dość szeroko na oznaczenie rozmaitych form francuskiego katolicyzmu politycznego po rewolucji francuskiej. Obejmuje więc katolickich tradycjonalistów, liberałów i demokratów, którzy w tym okresie odmiennie kształtują swą postawę wobec Francji porewolucyjnej. Po załamaniu się dawnego ustroju, hierarchia kościelna stopniowo rezygnuje z ambicji politycznych, a domenę polityki pozostawia katolikom świeckim.

Doświadczenia lat rewolucyjnych wytwarzają wśród katolików opozycję wobec idei demokratycznych. Tradycjoniści całkowicie potępiają zasady rewolucji i dążą do restauracji monarchii także poprzez wysiłki odświeżenia życia religijnego, jakie panowało za katolickich królów francuskich. Ich zdaniem Kościół tylko w ustroju monarchicznym może w pełni kształtować życie społeczne. „Katolicy liberalni” również wysuwają program odnowy religijnej (przede wszystkim przez przemyślenie na nowo społecznych wartości chrześcijaństwa), ale na odcinku politycznym dążą do niezależności Kościoła w ramach państwa, którego ustroj demokratyczny z przekonaniem popierają. Dopiero pod koniec XIX wieku francuscy chrześcijańscy demokraci dochodzą do pełnego pogodzenia katolicyzmu z demokratyczną koncepcją państwa i uzyskują od Leona XIII aprobatę dla swej postawy, czego wcześniej nie mogli otrzymać od poprzednich papieży katolicy liberalni, choć właśnie oni przygotowali grunt dla tego pojednania.

Cenne studium H. Maiera przedstawia skomplikowane drogi rozwoju chrześcijańskich koncepcji demokratycznych we Francji XIX wieku.

Ks. Henryk Bogacki SJ, Warszawa

Dogma und Politik. Zur politischen Hermeneutik theologischer Aussagen, wyd. Helmut Feld, Günter Kehrler, Friedhelm Krüger, Josef Nolte, Hermann-Josef Vogt, Mainz 1973, Matthias-Grünwald-Verlag, s. 144.

Sformułowania teologiczne i wypowiedzi nauczania kościelnego odpowiadają na pytania stawiane przez konkretną sytuację historyczną, kształtują się w określonych warunkach społecznych i politycznych. Stosunkowo rzadko są wynikiem wyłącznie abstrakcyjnych dociekań czy sylogistycznych wywodów opartych na objawieniu. Celem książki jest przedstawienie kilku przykładów uwarunkowań politycznych, jakie leżały u podstaw niektórych formuł teologicznych.

Helmut Feld przedstawia św. Pawła jako polityka zmuszonego do rozwiązywania konfliktów wczesnego chrześcijaństwa z państwem rzymskim oraz Izraelem (s. 9—34). Działalność ta wywarła wpływ na kształt Ewangelii św. Pawła, co w wyniku stworzyło podstawy chrześcijaństwu do zmiany sceny politycznej Europy u schyłku starożytności.

Hermann-Josef Vogt wykazuje, że doświadczenia polityczne były źródłem obrazu Boga u Konstantyna Wielkiego, który przyczynił się do uformowania na Soborze Nicejskim dogmatu o współistotności Słowa Bożego (s. 35—61).

Friedhelm Krüger analizuje zaangażowanie Erazma z Rotterdamu w kwestię pokoju (s. 62—90), a Josef Nolte zajmuje się pesymizmem teologicznym Pascala rzutuującym na jego ocenę polityki (s. 91—118). We współczesnej teologii politycznej najwyraźniej występują uwarunkowania społeczne, które przedstawia Günter Kehrler (s. 119—144).

Choć poszczególne wywody nie zawsze przekonują czytelnika, jednakże wartość ich polega na zwróceniu uwagi na aspekt polityczny, dotąd nie doceniany należycie przez badaczy historii teologii i dogmatu.

Ks. Henryk Bogacki SJ, Warszawa

Gustavo GUTIÉRREZ, *Theologie der Befreiung*, tłum. z hiszpańskiego Horst Goldstein, München-Mainz 1973, Chr. Kaiser Verlag — Matthias-Grünewald-Verlag, s. 288.

W Ameryce łącińskiej narasta potrzeba teologii dostosowanej do kultury i potrzeb latynoamerykańskich. Narody tego kontynentu — przeważnie chrześcijańskie — cierpią niesprawiedliwość i ucisk. Odczuwają potrzebę oceny własnej sytuacji z punktu widzenia wiary oraz konieczność wyzwolenia z położenia narzuconego przez kolonializm. Teologia europejska i północnoamerykańska zajęte są całkiem innymi tematami.

O ile dawniej ratunek i wyjście z własnej sytuacji upatrywano w „rozwoju”, o tyle obecnie (od r. 1968) coraz częściej występuje jako hasło „wyzwolenie”. Pewnych impulsów w tym kierunku dostarczyły dokumenty uchwalone przez Konferencję Episkopatu Latynoamerykańskiego (CELAM) w r. 1968 w Medellin, głoszące wprost konieczność wyzwolenia. „Teologia wyzwolenia” staje się oryginalną formą teologii latynoamerykańskiej, odpowiednikiem europejskiej „teologii politycznej”.

Podstawowe dzieło stanowi książka G. Gutiérreza, ukazująca się obecnie w tłumaczeniach na wiele języków². Jest to synteza założeń, wniosków i postulatów teologii wyzwolenia. Autor podejmuje podstawowe tematy chrześcijańskie na tle konkretnej sytuacji w krajach Ameryki Łacińskiej.

Przede wszystkim akcentuje krytyczną funkcję teologii wobec ludzkiej obecności i działania w historii. Natomiast najważniejszym zadaniem w naszych czasach — zwłaszcza w krajach zacofanych i upośledzonych — jest stworzenie sprawiedliwego społeczeństwa po to, aby ludzie mogli zachować swą godność i sami kształtować własny los. W konkretnej sytuacji krajów latynoamerykańskich nie osiągnięto tego drogą „rozwoju”, ale „wyzwolenia”. Pismo św. przedstawia wyzwolenie — zbawienie — w Chrystusie jako dar obejmujący wszystkie aspekty życia ludzkiego. Wątek wyzwolenia jest więc od początku nierozłącznie związany z chrześcijaństwem, ale dziś ukazuje się w nowych wymiarach, w pewnym stopniu zaznaczonych już w konstytucji *Gaudium et spes* (np. KDK 10, 20).

G. Gutiérrez opisuje rozmaite koncepcje rozwijane w Ameryce łącińskiej dla polepszenia sytuacji narodów. Okazują one przemiany w świadomości tamtejszych chrześcijan, którzy coraz bardziej postulują konieczność wyzwolenia z niesprawiedliwych struktur społecznych i politycznych, a nawet głoszą potrzebę przywrócenia sprawiedliwości drogą rewolucji. Autor relacjonuje narastanie radykalizmu nie tylko wśród świeckich, ale również u księży, zakonników, a także biskupów. Pod hasłem „wyzwolenie” kryje się pytanie o sens chrześcijaństwa i posłannictwo Kościoła w Ameryce łącińskiej. Przepowiadanie chrześcijańskie posiada też wymiar polityczny zmierzający do naprawienia niesprawiedliwości społecznej, a właściwie ukierunkowana działalność polityczna ma znaczenie zbawcze poprzez zapewnienie warunków niezbędnych dla prowadzenia prawdziwie ludzkiej egzystencji.

Książka zapoznaje nas z problematyką nowej dziedziny teologii, jaka powstaje w Ameryce łącińskiej.

Ks. Henryk Bogacki SJ, Warszawa

² *Theologia de la liberación. Perspectivas*, Lima 1971.